תלמוד בבלי · אחרונים · מראית העין · סדר מועד

מראית העין על פסחים

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראית העין על פסחים

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראית-העין-על-פסחים/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ג. 4
דף ה. 4
דף כב: 5
דף נ. 5
דף נו. 6
דף סח: 6
דף עא. 7
דף פד: 7
דף פז. 7
דף פז: 8
דף קד: 9
דף קיב. 9
דף קטז. 10
דף קטז: 12
דף קיז. 13
דף קיח. 13
דף קיח: 13
דף קיט. 14
דף קיט: 15

דף ב.

אמר רב יהודה אמר רב לעולם יכנס אדם בכי טוב. אפשר לרמוז לעולם מ' יכנס לשון יחוד אדם שם מה בכי לב רמז לחכמה טוב יסוד וא"ש ההי"ב:

דף ג.

אמר ריב"ל לעולם אל יוציא דבר מגונה מפיו. אפשר דרך רמז כי פה רומז למ' ועם הכולל גימטריא אלהים. לשון גימטריא שכינה שפה גימטריא שכינה קול דיבור רמז לקבה"ו. ומזה ישכיל אנוש לטהר פיו ולשונו. והוא ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו. והרב מהרח"ו ז"ל משם הרב שמעון טורנו ז"ל פירש לא יחל דברו כי כל דיבור עושה פעולה למעלה אם לטוב אם למוטב וז"ש ככל היוצא מפיו יעשה בין לטוב בין להפך: **שהרי עקם הכתוב**. דייק לומר הכתוב דהיינו מה שאומר הכתוב בסיפור שבאו אל נח והיינו רבותא ומשו"ה לא מייתי מפסוק הקודם שהם דברי ה' לנח ועמ"ש הרב מהרש"א בחידושי אגדות ודוק היטב:

דף ה.

תנא דברי רבי ישמעאל בשכר ג' ראשון זכו לג' ראשון להכרית זרעו של עשו ולבנין בית המקדש ולשמו של משיח וכו'. אפשר לומר במ"ש מז"ה חסד לאברהם ז"ל דבחסד עליון בכל שנה שלשים יום קודם לפסח ה' ברחמיו מוציא בכל לילה חלק א' משלשים חלקים שנטמעו נפשות ישראל בקליפות וכל לילה חלק א' עד שבערב פסח כבר יצאו נפשות ישראל אשר היו טמעים בקליפה והם בני חורין ע"ש באורך והיא הקדמה יקרת הערך רבה תפארת ולידע קצת מחסדיו יתברך עם ישראל. ובזה יובנו כמה דברים מ"ש רז"ל בכל דור חייב להראות עצמו ודור כאלו הוא ודור יצא ממצרים מלבד הפשוט עוד זאת יתירה כי ממש יש לכל א' מישראל יצ"מ מהקליפות שהיתה נפשו מוטמעת בקליפות וזהו תכלית יצ"מ לצאת מהסט"א. ובזה יובן מ"ש בניסן נגאלו ובניסן עתידים ליגאל כי הוא זמן דבכל שנה נפשות ישראל יוצאות מהקליפות ואז זמן גאולה בהיות שיצאנו מהסט"א ובאנו לקדושה. גם זהו הטעם שאמרו ברעיא מהימנא דביום ערב פסח תהיה מחיית עמלק והטעם דבו בפרק נשמות ישראל ניצולו מהקליפות והוא זמן מחיית עמלק. וזהו טעם מאמרינו דבזכות ג' ראשון נזכה לג' ראשון זה יצא ראשונה חג הפסח שבו יצאו נפשות ישראל בני חורין מהקליפה ואז נזכה שיכרת זרעו של עשו וימחה עמלק. ואחר זה יבנה בית המקדש דג' מצות במעמד שלשתן כסדרן והלכתן יסבו בלכתן

מחיית עמלק ובנין הבית בזכות חג הסוכות שנתכפרו ישראל ויתיחדו הדודים במצות סוכה ולולב ונזכה למשיח ואמרו לשמו של משיח ר"ל נשמתו כמ"ש הרב מהר"ם די לונזאנו ז"ל במאמרם שקדם שמו של משיח. והכא ר"ל שתבא לו למשיח בחינת יחידה והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד בב"א. ויש לרמוז ראשון אשר רמז לאימא ו"ן קב"ה ושכינתיה ודוק היטב:

דף כב:

עד שבא רבי עקיבא ולימד את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח. אפשר לומר בסגנון אחר ממה שכתבתי זאת לפנים. והוא דהן קדם היו יראים לרבות שום דבר אצל יראת ה' וגם לת"ח היו יראים לרבות כי לו אדם הוא הת"ח ומה יצדק אנוש עם אל. עד שבא רבי עקיבא באמבוהא גדולה פתח בכ"ד אלף תלמידים וכל העם יראים ממנו ומכבדים אותו ומזה נמשך דשומעים לקולו לקיום התורה. אז נתגלה למפרע דמה שציוה ה' לירא מהת"ח ולכבדם אינו משום כבוד עצמן של החכמים כדי שיקשה בעינינו מה אדם להחשיבו ח"ו בגדר רבון העולם ולירא ממנו. אכן מה שציוה לירא מהת"ח ולכבדו הוא לכבודו ולכבוד התורה כי כאשר יהיה כבוד ומורא לת"ח בזה תתקיים התורה כי הוא יזהיר לעם ודבריו נשמעים ויהיה קיום התורה וא"כ המורא וכבוד הת"ח הוא בשביל התורה עצמה וזהו מותר גמור. וזה רמז עד שבא רבי עקיבא באמבוהא גדולה בכ"ד אלף תלמידים ותהי לחרדת אלהים דכלם יראים ממנו ודבריו נשמעים אז נתגלה דמה שציוה ה' למורא וכבוד ת"ח הוא בשביל התורה וקיומה לא בשביל כבוד הת"ח עצמו ולכן דרש את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח לכבוד התורה עצמה. ואחר שהודיענו רבי עקיבא נתישב לנו ענין זה דכבוד ומורא ת"ח. ודרך צחות אפשר איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת כלומר עתה ידענו מה מצוה זו דמורא ת"ח. וכסיל לא יבין את דכתיב את ה' אלהיך לרבות הת"ח כי את זאת משום התורה שנקראת זאת ולא משום הת"ח עצמו כי אם היה נותן לב היה מבין דלא משום הת"ח עצמו ציוה ה' לכבדו ולירא ממנו כי אם לכבוד התורה שעי"ז תתקיים התורה ועמ"ש אני בעניי בקונטנריס ככר לאדן דף ק"פ בס"ד ובקונטריס זה בקמא על דף מ"א בעזר משדי:

דף נ.

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. לפי מ"ש בתשב"ץ לתלמיד מהר"ם מרז"ל דבעת הפטירה בא מלאך ומזכירו כל התורה שלמד ע"ש אפשר דודאי צריך זכות גדול לזה

ונאמר בו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו דזכה דבא מלאך והזכירו. ועמ"ש בפתח עינים בס"ד:

דף נו.

כתת נחש הנחשת. פירש רש"י ז"ל שהיו טועין אחריו. ויתישב היטב במ"ש רז"ל באגדתא דבראשית שכל מי שהיה נשוך היה מביט בו ומתרפא ע"ש וא"ש דעד חזקיה לא הוה חולה דאתפח ורוב החולים היו ממכות או נשיכות ולזה גנז ספר רפואות דהיו למיני חולאים של בריאים כגון מכות ונשיכות וכיוצא:

באותה שעה פתח יעקב ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. דע כי בשכמל"ו לא אמר משה כי בשכמל"ו זיווג מ' וז"א ומשה נוקבא לאה בסוד למשה איש האלהים ר"ת לאה. אך יעקב נוקבא רחל לכן אמר בשכמל"ו. גורי האר"י ז"ל:

דף סח:

רב ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה ותלי וקאי בעברא דדשא ואמר חדאי נפשאי חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי. אפשר לפרש בסגנון אחר ממה שפירשתי זאת לפנים. והוא דרב ששת הוה סגי נהור ומלבד כי סומא חשוב כמת להתקדש יותר הוה תלי וקאי בעברא דדשא כלומר הוא סמוך לפתח כלומר לצאת מן העולם והוא כמי שהוא סמוך לפתח שרוצה לצאת גם האדם הוא מעותד לצאת כי לא ידע את עתו וישוב היום שמא ימות למחר. ויען מחשבה זו גורמת עצ"ב מזריע לכן היה מתחזק ואומר חדאי נפשאי ואין לך להתעצב ואדרבא רני ושמחי כי אני קור"א ושונה וזו שמחה שלימה. וכפל חדאי נפשאי לומר דהגם כי האדם מעותד למות. מ"מ התורה נותנת חיים וחדאי נפשאי לך קראי לך תנאי ועל ידי התורה יוסיף ה' שנות חיים. ואפשר לומר במ"ש רבינו האר"י ז"ל דקיום המצות הוא בנפש ואם יבטל מצות או יעבור הוא פוגם בנפש כדכתיב ואשמה הנפש וכתיב נפש כי תחטא וכהנה רבות. ותלמוד תורה מתקן הרוח ומועיל גם לנפש זהת"ד ורמוז זה בזהר חדש. ומלבד שהלימוד מועיל גם לנפש. אפשר שאם לומד בקרבנות וכיוצא דהלימוד נחשב כמקיים המצות שאין בידו לקיימן ומכוין בלימודם שיעלו כאלו קיים במעשה. דבזה יהיה יתרון עוד לנפש דהלימוד ההוא נחשב כמעשה והמעשה הוא חלק הנפש. ויען עיקר התורה הוא הענוה כמשז"ל ומה גם אם לומד תורה לשמה דפירש רבינו האר"י ז"ל דהיינו לתקן פרצוף לאה שנקראת ענוה. לכן רב ששת כי הוה מהדר תלמודיה כל תלתין יומין והיה מכוין ליחד המ' שנמשלה ללבנה ומתחדשת

כל ל' יום ליחדה עם דודה. גם היה מכוין לתקן פרצוף לאה שהיא ענוה ולכך קאי ותלי אעברא דדשא כלומר כצל ימינו עלי ארץ ובזה מכניע לבו ומעורר מדת הענוה ומכוין לתקן פרצוף לאה שהיא ענוה. והוה אמר חדאי נפשאי כלומר מה תשתוחחי נפשי שאני לומד ומתקן חלק הרוח הלא תדעי לך שיש לך חלק בלימוד דנמשך תועלת גם לנפש וזהו חדאי נפשאי. ועוד שאני לומד בקדשים וכיוצא שעולה כאלו קיימתי במעשה ובמעשה יש חלק לנפש ולכן אמר חדאי נפשאי פעם שנית להורות דיש לך שתי תועליות בלימודי. והגם דמסיק בגמרא דברישא אדעתא דנפשיה עביד. אפשר דהיו מסתירים הסוד מאד. לכן להמקשן שהקשה על פי הפשט תירץ לו לפי פשטו. ואולם רב ששת אפשר שכיון לרמוז ללאה ולשכינה מ' שהם בחינת נפש ותורה שבע"פ היא במ' והוא מכוין לשמה כנגד לאה ולמ' תורה שבע"פ וז"ש חדאי נפשאי כנגד לאה חדאי נפשאי כנגד מ' לך קראי לשון זיווג כמ"ש הרמ"ע ז"ל בפסוק ויקרא אלהים לשון זיווג לך הוא אותיות כל יסוד. לך תנא"י בסוד ישנה וא"ש ההי"ב:

דף עא.

לרבות לילי י"ט האחרון וכו'. עמ"ש בככר לאדן דף ק"פ בס"ד:

דף פד:

מבעוד יום נמי גזרה אטו משחשכה. עמ"ש בככר לאדן דף ק"פ בס"ד:

דף פז.

אחות לנו קטנה ושדים אין לה. אמר רבי יוחנן זו עילם שזכתה ללמוד וכו' אפשר לרמוז דבלימוד מיהא ניצול מהסט"א ורמוז אחות לנו קטנה ר"ת גימטריא ס"מ דבלימוד ניצול ממנו ודוחה ת' דסט"א כנגד ת' איש דעשו. בלימוד שמיחד ו"ה דהיינו קב"ה ושכינתיה וזה רמוז בס"ת ת' לדחות גונדא דחימה ת' ו"ה ליחד קב"ה ושכינתיה. ורבינו האר"י ז"ל פירש בפסוק דיצר תנוק ואשה שמאל דוחה וימין מקרבת וז"ש אחות שנמשלו לאשה לנו קטנה כמו תנוק ושדי"ם ר"ת שמאל דוחה ימין מקרבת אין לה עכ"ד:

העבירם באומה אחרת וכו'. שמעתי מעטרת ראשי אבא מארי זלה"ה שהיה מפרשה בפלוגתא דרב ורבי יוחנן בזבחים דף נ"ט דמר סבר בעלי חיים נדחין ומר סבר אינן נדחים והושע הוה סבר בעלי חיים נדחין ולכן כי קאמר ליה ה' בניך חטאו סבר לדינא דבעלי חיים נדחין ונראה ונדחה אינו חוזר ונראה וכן ישראל נראו ונדחו ודינא הוא דאינן

חוזרים ונראים ומשו"ה אמר העבירם באומה אחרת דהכי קסבר לדינא ולא לפניו חנף יבא אמר הקב"ה מה אעשה לזקן זה הכונה כמ"ש רבני צרפת ז"ל דאלו ואלו דברי אלהים חיים ושתי הסברות אמת אך הקב"ה אמר למשה ההכרעה מסורה לחכמי הדור, והשתא הושע גדול הדור והוא סבר כך א"כ צריך לקבוע הלכה כך ומה יעשה ישראל וז"ש מה אעשה לזקן זה על דרך כבר הורה זקן ומה אעשה אם הוא סבר כך והלכה מסורה בידו והוא גדול ליהודים. ולכך ברב רחמיו יתברך על ישראל כרכר כמה כרכורים עד שהוא בעצמו ירגיש ויחזור מסברתו וא"ל לבסוף שיפרוש מאשתו דנראה ונדחה אינו חוזר ונראה ובעלי חיים נדחין וזאת האשה כשנולדה היתה נראית ונדחית כשהיתה זונה. והשיבו הושע יש לי בנים ממנה כלומר זו חזרה ונראית על פיך שציותני לקחתה. וביני ביני הושע הרגיש דחוזר ונראה ואין בעלי חיים נדחין וידע שחטא ובקש רחמים על ישראל זהו תורף דברי אבא מארי עטרת ראשי זלה"ה:

דף פז:

ואמר רבי אליעזר לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין אומות העולם אלא כדי שיתוספו עליהם גרים וכו'. הקשה לי גדול אחד כי הן בעון חוללנ"ו ועין רואה דאדרבה כמה מישראל בכל מקום ימירו את כבודם ונעשו משומדים או מפני סכנה או לדבר עבירה וכיוצא וגרי צדק נער יכתבם. והשבתי לו כי ניצוצות הקדושה ונשמות קדושות נטמעו בסט"א וזוהי סיבת גלות ישראל בכמה ארצות ובקצוי ארץ. והעיקר הוא דע"י השעבוד והמצות והלימוד בכל מקום מתבררים ניצוצי הקדושה והחלו עולין לשכינה מידי יום יום ושם ינוחו עד שתבא הגאולה ואז יבואו אלו הניצוצות ע"י השכינה דרך גבר ויחזרו בפרסום לקדושה והטיבו אשר דיברו רז"ל שהגלה ישראל לבין א"ה כדי שיתוספו עליהם גרים שהם מבררים תדיר ניצוצי הקדושה ועולים לשכינה עד עת קץ וכדאמרן וכל הגליות הם לברר ניצוצי הקדושה והם מתבררים בכח התורה והמצות והגלות ובאמצעות השכינה וכל זה בכח ובפועל אך לא בפרסום ולא אתנו יודע עד עת בא דבר ה'. ואמרו המקובלים דלא מיבעיא גלות ישראל בעיר אחד שהוא לברר אלא אפילו אדם אחד שהולך לעיר אחרת ונראה בעיניו שהוא לצורך גופו מקומו ושעתו. העיקר הוא כי צדיק זה יש לו כמה ניצוצות שהם שייכים לנפשו ובלכתו בדרך זה הוא מבררם. ובזה פירשתי בעניותי פסוק וארח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום וידוע דנגה חציה בקדש וחציה בחול וע"י התורה והמצות מבררים מחלק החול ונכנס לקדושה וז"ש וארח צדיקים אם יש איזה צדיקים בלכתם ילכו לצרכם דע כי אין הדבר באקראי רק הוא

באור נגה לברר ניצוצי קדושה השייכים לנפשם כמו אור נוגה שמתברר ומחלק החול נעשה קדש כן ארח צדיקים לברר וזה הבירור הולך ואור עד נכון היום ויהיה יחוד גמור:

דף קד:

רברבנותיה דמר ושררותיה דמר גרמא ליה למר דלא לימא שמעתא מפומיה. הקשה הרב הגדול מהרח"א ז"ל בשם זקנו הרב המוסמך ז"ל דהא אמרינן בנזיר דף נ"ו קמאי ובתראי אמרינן מציעאי לא אמרינן וכפ"ז הכא צריך להזכיר לרב יצחק ולעולא ולא לאביי דהוי מציעא ותירץ הרב בני חיי דף קפ"ג דהכא אביי הוה קמא ואמרינן אמר אביי אני ראיתי את עולא ע"ש והוא תירוץ נכון. וראיתי בכללי רבינו בצלאל אשכנזי כ"י שכתב משם הראב"ד ז"ל בחידושיו לע"ז דמנהג האמוראים שלא היו מזכירין אלא בעל שמועה הראשון בלבד אבל לפרקים היו מזכירין כל בעלי השמועות עד שמגיעין לראשון עכ"ל. וצ"ל לדעת הראב"ד ז"ל דהא דאמרינן בנזיר קמאי ובתראי אמרינן אינו חיוב אלא מנהג טוב. וכפי זה יש לקיים גירסת הירושלמי פ"ק דשבת ראשון ראשון או אחרון אחרון וכמו שהביאה הגהות מיימוניות ואין צריך להגיה הירושלמי כמ"ש אני הדל בשער יוסף דף נ"ה. ולפי דברי הראב"ד ז"ל אתי שפיר הא דאמרינן בסוגיין רברבנותיה דמר גרמא ליה דלא לימא שמעתא מפומיה דמנהגם היה להזכיר הראשון והכא יאמרו אמר אביי אני ראיתי לעולא כמו שכתב הרב בני חיי ז"ל כמו שנאמר:

דף קיב.

אפילו לרבי עקיבא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות וכו'. אמר עשה שבתך ולא אמר עשה שבת חול אלא דקדק לומר שבת שלך כי בשבת יש חלק ה' לבד לשמור שבת ממלאכה ודיבור חול וחלק אחר הנוגע לאדם לענג שבת במאכל ומשתה ומלבוש לכבוד שבת. ולכך דייק רבי עקיבא עשה שבתך חול שבתך דייקא בנוגע לך במאכל ומלבוש בזה עשה חול כדי שלא תצטרך לבריות כי לא בחר ה' שתוציא מה שאין לך ותצטרך לבריות והראשונים פירשו דרבי עקיבא רמז נמי שאם בחול אתה מעדן עצמך וזהו שבתך שאתה עושה אותו שבת ואינו. אני אומר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות:

אם בקשת ליחנק וכו'. עמ"ש הרב עיון יעקב ז"ל ואין דבריו מוכרחים. ועמ"ש בברכות דף מ"ג ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד ועמ"ש אני בעניי בברכי יוסף א"ח סימן רי"ו בס"ד:

דשבשתא כיון דעל על. כתב הרב עיון יעקב ז"ל וז"ל עיין פ"ב דבתרא דף כ"א דרבא אמר שבשתא ממילא נפקא ורב דימי פליג עליו ופסקו הפוסקים כרב דימי כמבואר בהרמב"ם פ"ב מהלכות ת"ת ובי"ד סימן רמ"ב ול"נ דמכח סוגיא זו מוכח דהלכתא כרב דימי והוא נכון עכ"ל. וקשה לי הדל על הרב ז"ל דלא זכר מ"ש התוספות בסוגיין וז"ל שבשתא כיון דעל על תימה דרבא גופיה אית ליה בלא יחפור שבשתא ממילא נפקא ויש לומר דהיינו כשלומד קמי דגריס ולא דייק שיכול להבין מעצמו כשיגדל אבל כאן דאיירי בספר שאינו מוגה סומך על ספרו ואינו יוצא מידי טעותו עכ"ל ואם כן מאי קאמר הרב להכריח מסוגיין כרב דימי הרי כבר התוספות חילקו ביניהם ותו דנסחתנו בש"ס וכן היא נסחת התוספות דהא דסוגיין רבא אמרה ואיך בא להכריע מרבא דסוגיין נגד מ"ש רבא בלא יחפור ולא שת לבו דקשיא דרבא אדרבא כמ"ש התוספות. וקצת יש להרגיש על התוספות בבתרא דף כ"א ע"ב ד"ה ומקרי דרדקי ועל הרמב"ן ז"ל בחידושיו שם ועל הר"ן הובא במקובצת למציעא דף ק"ט איך לא הזכירו סוגיין דרבא גופיה אית ליה שבשתא כיון דעל על ואתי כרש"י ז"ל במציעא דפירש דהכי סבר רבא ומוכרח לחלק ביניהם ע"ש ואין כאן מקום להאריך וביותר יש להרגיש על התוספות במציעא שם דכתבו על רש"י וליתא דרבא אית ליה שבשתא ממילא נפקא ע"ש ודוק. ועמ"ש הרב לחם משנה פ"ב דתלמוד תורה ומ"ש אני בעניי בקונטריס דברים אחדים דף קי"א בס"ד:

דף קטז.

רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור וכו'. אפשר לומר דרך דרש במ"ש רבינו מהר"ר משה קורדובי"רו ז"ל דגאולת מצרים היתה מצד השכינה ולא נתבטלה הקליפה ולכך היה אחריה שעבוד זהו תורף דבריו בספר גרושין ע"ש. ובזה פירשתי בעניותי מ"ש רז"ל בשכר נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים דלפי מעשיהם היה להם לקרותם חסידות. אמנם אמרו ברעיא מהימנא דכל נשי ישראל אחוזות במלכות שהיא השכינה והנה כי כן על ידי נשי ישראל שהפליאו לעשות צדקה וחסד עם בעליהן הוסיפו שפע במ' והיתה הגאולה. וידוע דהמ' נקראת צדק וכל זה רמזו רז"ל בדיבור אחד ואמרו נשים צדקניות כלומר אחוזות במ' שהיא צדק ועל ידי מעשיהן הטובים נתרבה השפע במ' והיתה הגאולה:

וזה רמז רבן גמליאל בג' דברים אלו אשר בהם רמוז טעם יציאת מצרים וטעם גלותנו והיינו פסח שדילג הקב"ה ו"נכה לו י"נכה משני העבדות וגזרת ת"ל שנה והיה זה ע"י השכינה הנקראת מצה כמ"ש בזהר הקדוש שהיא בחינת ה' אחרונה ואותיות מ"ב

בחילוף אתב"ש י"ה. ומשו"ה לא נשבתה הקליפה מרור והיה אחריה שעבוד:
ועוד אפשר לרמוז במ"ש רבינו אפרים ז"ל בפירושו על התורה כי פסח פה סח פה שבמרכבה סח לפני הקב"ה הגיע עת גאולת ישראל כי אותיות שבמרכבה מלמדין סניגוריא על ישראל עכ"ל ולרמז זה צריך שיאמר בפיו כשם אשר במרכבה הליצו טוב וסניגוריא וזה רמז פה סח מצה רמז לגאולה ולימד סניגוריא על המרור שהוא הגלות שמררו חייהם וצריך לגואלם. ועוד רמז לגאולה העתידה שיומשכו אהיה הויה אהיה גימטריא סח לשכינה וזהו פ"ה שהוא גימטריא אלהים עם הכולל יומשכו אהיה הויה אהיה לשכינה שהיא מצה ויתבטל מרור גימטריא מות ובא לציון גואל במהרה בימינו:
גם יש לרמוז דהכל תלוי בענוה כי הנה הגלות היה בעון שנאת חנם וכשיש ענוה לא יש שנאת חנם והתורה לא נתנה אלא כשיש שלום ועל ידי הענוה מרבים שלום. וזה רמז מ"ש תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם ועד"ה ת"ח נצח והוד שלום יסוד עולם מ' וזה כי ע"י התורה לשמה מיחדים קבה"ו וזהו מרבים שלום יסוד בעולם מ'. ולפי פשוטו כשהם תלמידי חכמים שלומדים תורה לשמה בענוה ומחזיקים עצמן לתלמידי חכמים כי בעיניהם אינם חכמים רק תלמידים והיה הענוה אזור מתנם אז מרבים שלום בעולם מרביצין תורה שנקראת שלום בעולם דע"י הענוה מכוונים לאמת כמ"ש על בית הלל וגם כפשוטו מרבים שלום בעולם ועל ידי זה מתבטל עשו שהוא גימטריא שלום וז"ש רז"ל בזמן שהקול קול יעקב כי זמן רומז למ' כמ"ש רבינו האר"י ז"ל והיא בחינת דיבור ומיחדה עם דודה בחינת קול. אז אין הידים ידי עשו כי שלום גימטריא עשו לבטלו. א"נ כמשז"ל דאדה"ר לא פגם הקול שהוא מהקנה ולא נפגם שהוא לא דיבר וגם יש מרז"ל שאמרו שלא פגם בידים והאבות רמוזים בידים וז"ש בזמן שהקול קול יעקב שלומד בתורה ולא פגם הקול אז אין הידים ידי עשו שגם הידים לא נפגמו בכח האבות הרמוזים בחג"ת מקום אחיזת הידים. אתאן לדידן שהכל תלוי בענוה כי בענוה מתכפרין העונות כמ"ש כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו ומתמתקים הדינים וזה רמז הרימותי בחו"ר מעם בחור גימטריא גבורה הרימותי בחור מסלק הדינין מהגבורה מע"ם ר"ת מעביר על מדותיו ועי"ז מתמתקים הדינים ומתכפרין העונות שהעונות מכבידין גדפוי דשכינתא וע"י הענוה שמוחל לכל מי שחטא לו א"כ ח"ו אין העונות נוגעים לשכינה ומדה כנגד מדה מעבירין עונותיו כשם שע"י הענוה לא יהיה ח"ו שום סרך במ'. וזה רמז והוא רחום יכפר עון עון אותיות ענו כי בענוה מתכפרין העונות ורמז שתבא הגאולה עי"ז וזה רמז והוא ו' שהוא רמז לקב"ה יהיה שמו וכסאו שלם וזה רמז הו"א ה"ו מהשם א' מכסא כי יכפר עון בכח ענו אותיות עון. גם אמרו רז"ל דהוי כאלו הקריב כל

הקרבנות כמ"ש רבי יהושע בן לוי גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה שמעלה עליהם כאלו הקריבו כל הקרבנות ואפשר דרמז ריב"ל על הת"ח העוסקים בתורה שיהיו ענוים וידוע דהתורה רומז לרוח ובתורה מתקן הרוח וזה רמז רבי יהושע בן לוי גדולים נמוכי הרוח שעוסקים בתורה חלק הרוח והם נמוכים ועי"ז מיחדים הדודים וזה רמז לפני הקב"ה שמביאים המ' לפני הקב"ה פב"פ והוי כאלו הקריבו כל הקרבנות דהקרבן הוא לקרב המדות ואלו בתורה וענוה מיחדים קבה"ו. ורמז שלומדים תורה לשמה ליחד פרצוף לאה שהיא ענוה כמ"ש רבינו האר"י ז"ל בסוד תורה לשמה ור"ת לפני הקדוש לאה עם הכולל. אם נהיה ענוים תבא הגאולה וזה רמז ר"ת פסח מצה ומרור גימטריא ענו:

ודרך רמז אפשר לרמוז שהגאולה תהיה במהרה בימינו על ידי שנתקן הרוח בתלמוד תורה וזהו פה סח סח גימטריא חיים שפה לא נברא אלא ללמוד תורה שנותנת חיים. אך המדבר דברים האסורים גורע חיים ואפילו המדבר דברים בטלים כתב רבינו מהרח"ו ז"ל שבכל דיבור גורע הבל מהחיים כמ"ש במ"א. וגם נתקן יסוד האש בהכנעה ובענוה ונתרחק מגאוה ואביזרהא וזה רמז מצה בלי משהו חמץ. גם מצה גימטריא קל"א ד' רומז לשכינה ובכחה מתבטל קל"א גימטריא ס"מ. גם נתקן יסוד המים שלא לילך אחר תאוות גופניות שעל ידיהם מקרב מות גימטריא מרור. ויען כי בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל צריך לזכור ג' דברים אלו פסח מצה ומרור ולהתרחק מגופי עבירה התלויים ביסוד הרוח ויסוד האש ויסוד המים כמו שהאריך רבינו מהרח"ו ז"ל ובזה תבא הגאולה במהרה בימינו בזכות אבות אברהם יצחק ישראל דר"ת גימטריא אהיה הרומז לבינה שתהיה הגאולה בן' ש"ב וס"ת גימטריא ניסן:

דף קטז:

בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמור בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. מלבד הפשוט שאלו לא הוציא הקב"ה את אבותינו היו ח"ו ישראל נכנסים בש"ט ן' ולא היה עוד תקומה ונמצא שגאל אותנו ממש. עוד זאת יתירה כבר כתבנו הקדמה יקרת הערך שכתב מז"ה בחס"ל ז"ל דבכל שנה ל' יום לפני הפסח ה' ברחמיו מוציא חלק א' מל' מנפש ישראל שנטמעו בקליפות עד שבליל פסח כל נפשות ישראל יצאו מהקליפה והם בני חורין. ולכן אפשר שחייב להראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים כי באמת גם הוא יצא מהקליפה וזהו יציאת מצרים:

דף קיז.

אמר ריב"ל בעשרה מאמרות של שבח נאמר ספר תהלים וכו'. אפשר שדוד המלך אחוז במ' והמ' נקראת תהלה שהיא משבחת תמיד להקב"ה ולכן עשה חמשה ספרים נגד ה' שרומז למ' גם ספר גימטריא שם שרומז למ'. ואמר עשרה לשונות של שבח נגד י"ס של מ' שהיא משבחת תדיר:

דף קיח.

אמר רב שיזבי משמיה דרבי אלעזר בן עזריה קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף וכו'. והכי נמי אמרינן בסוטה וקשה לזווגם כקריעת ים סוף והקשה הרב עיון יעקב ז"ל דאמרו במדרש פרשת תולדות מה זה מהרת למצוא בני א"ל אם לזיווגך המציא לך דכתיב הקרה נא לפני היום ק"ו למאכלך משמע דמאכל קל יש לומר אם כבר נבראו המזונות רק למהר שלא יצטער ברעב הוא נעשה יותר ממהירות הזווג עכ"ל ותירוצו נכון ופשוט. אמנם הראשונים פירשו דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים וכמ"ש פ"ק דחולין וכתבו התוספות שם דה"ד במידי דאכילה אבל בשאר דברים לא נאמר אין הקב"ה מביא תקלה ע"ש ונמצא דלענין אין הקב"ה מביא תקלה יותר חמור המאכל ומצד וסוג זה עשה ק"ו אם לזיווגך דשם לא נאמר אין הקב"ה מביא תקלה המציא לך זיווג נאה ויאה בכ"ל ומראה ק"ו במאכלך דבמאכל נאמר אין הקב"ה מביא תקלה והוא אמר לו מה זה מהרת כלומר שלא נזהרת יפה בשחיטה מחמת המהירות והשיבו כהוגן אם לזיווגך דלא נאמר אין הקב"ה מביא תקלה הזמין זיווג ישר והגון ק"ו שלא חטאתי בשחיטה כי אין הקב"ה מביא תקלה במאכל ומיהו אני הדל כתבתי קצת בזה בקונטריס פני דוד פרשת תולדות אות כ' בס"ד:

כל המבזה את המועדות. פירש"י שעושה מלאכה בחול המועד אמנם רש"י ז"ל בפי' אבות פ"ג פירש שנוהג מנהג חול באכילה ושתיה וכן פירש רבינו עובדיא שם וכן הביא בשם רש"י ז"ל הרב שבלי הלקט סימן ר"ך ועמ"ש אני הד"ל בקונטריס שמחת הרגל רות דף מ"ט בסייעתא דשמיא:

דף קיח:

דרש רבה בר מרי וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו מלמד שהמרו ישראל באותה שעה וכו'. אפשר לומר במ"ש הרב עיר וקדיש מהר"י קוב"ו בספר גבעות עולם דעל אשר המרו על ים סוף מדת הדין נותנת שיטבעו ח"ו ישראל אך לפי שהביא על

המצרים המכות במצרים על שנתחייבו המצרים על מה שעשו לישראל אם ח"ו היו טובעים ישראל היה ח"ו חילול ה' אז יאמרו בגוים הוא יודע שהם רשעים ואמאי הביא המכות בשבילם ולכן ניצולו ישראל זהת"ד, וז"ש וימרו על ים בים סוף והיה ראוי להטביעם ויושיעם למען שמו שלא יתחלל שיאמרו המצריים מאחר שידע שהם רשעים למה הביא המכות בשבילם. והיינו דקאמר רבה מלמד כלומר אנו למדין דין שאם יוציא חילול ה' מהדין שנעשה צריך שלא לעשות הדין כדי שלא יהא חילול ה':

דף קיט.

אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן אודך כי עניתני ותהי לי לישועה אמר דוד וכו'. אפשר לפרש במ"ש בספר תורת המנחה כ"י לרב קדמון זה שמו מהר"ר יעקב סקלי ז"ל מרז"ל דישי קרא לשפחתו שתבא לשכב עמו והשפחה היתה צנועה וגילתה להגברת אשת ישי ושינתה עצמה בלבוש השפחה והיתה עמו ונתעברה מדוד וכשהוכר עוברה אמר ישי לבניו שהוא היה פרוש ממנה כמה שנים וא"כ זנתה והבנים היו רוצים להורגה לה ולעובר וא"ל ישי אל בני שיצא לעז עליכם שגם אתם ממזרים לכן הניחוה שתלד ויהיה הילד כמו עבד שלכם ולכן היה דוד הע"ה בצאן מאוס ומובדל עד שבא שמואל הנביא וגילה הדבר שהוא בן כשר לאביו ולאמו ומשחו למלך זהת"ד וכבר כתב הרמ"ע ז"ל דישי מד' שמתו בעטיו של נחש רק שסבר שבא מפסול מואבית ורצה לטהר זרעו לבא על השפחה על תנאי כמ"ש רבי טרפון וגורי האר"י ז"ל כתבו דשפחת ישי היתה גלגול הגר ובאה לתקן מה שהיתה שרה קלה בעיניה ולכן עתה שמרה כבוד גבירתה וגלתה לה הדבר ושמרה הסוד. ועפ"ז יתבאר מאמרינו דדוד הע"ה אמר אודך כי עניתני שבא הדבר בהעלם דבזה באה נשמתי ממקום עליון ותהי לי לישועה. וישי אמר אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה רמז על אשתו שבאה כמו שפחה כר"ת אבן מאסו הבונים אמה. ועי"ז שהיה בהעלם מאסו הבונים קרי ביה הבנים שהם חשבו שאמם זנתה והיו רוצים להרגה והיא באה כשפחה כר"ת אבן מאסו הבונים אמה. אך לראש פנה ס"ת גימטריא אשה עם הכולל. היתה לראש פנה עקרת הבית. ואחיו אמרו מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו שהיה סוד כמוס ודאי מאת ה'. ושמואל אמר זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו כי מה שהוא רצון ה' נשמח בו ואמר כן שמואל אף שהיה כנגדו כמשז"ל:

דף קיט:

אומר לו לדוד טול וברך אמר אני אברך ולי נאה לברך. צריך להבין דמאחר שראה דאבות העולם ומשה רבינו ע"ה ויהושע לא רצו לברך איך אמר הוא אני אברך ועוד מהו הכפל אני אברך ולי נאה לברך:

ושמעתי דיש מי שפירש דדוד הע"ה טעמו ונימוקו עמו דמה שנמנעו האבות ומשה ויהושע לברך כולי עלמא ידעי דהסיבה דאמרו שלא לברך אינו שום פגם להם ח"ו אלא דמרוב ענותנותם נמנעו. אבל אם הוא נמנע יאמרו העולם דלפי האמת אינו ראוי לברך שחטא בבת שבע ובאוריה ולכן הוכרח לברך להורות דלא חטא בב"ש ואוריה ע"כ שמעתי. וכפ"ז א"ש הכפל אני אברך שלא חטאתי באוריה ולי נאה לברך שלא חטאתי בבת שבע כי היא חוה ואני אדם ולז"א כוס ישועות תרתי בין מאוריה בין מב"ש. אשא ובשם ר"ת אני שהרגתי אוריה ונשאתי בת שבע מגורשת. ואמר ובשם ה' אקרא הכונה דאני מכוין ליחד הדודים והיינו דקאמר ובשם ה' ובשם רומז לשכינה שנקראת שם ה' קב"ה אקרא אזווג על דרך שפירש הרמ"ע ז"ל ויקרא ה' אלהים. ואתיא תוך תוך רמז הרומז לענינו כמדובר:

וע"פ זה יש לרמוז מה שאמר דוד הע"ה במזמור פ"ו חנני אדני כי אליך אקרא כל היום מילין לצד השכינה ימלל חנני אדני שהיא מ'. כי אליך אקרא כלומר שאני תדיר מכוין אליך אקרא אזווג כל שהוא יסוד היום ת"ת ולכן אני שואל חנני אדני תחון עלי כי תדיר אכוין ליחד היסוד והתפארת וז"ש אקרא כל היום אזווג אליך יסוד ות"ת וזהו שאמר אקרא כל היום. ובמקום אחר כתבתי בענין זה ה' ברחמיו יזכנו לעסוק בתורתו הקדושה תורת **חיים** :